

Sandvik, M.R. & Solstad, G.M. (2023). Hva har Hartmut Rosa å si til idrettsforskningen? Betragtninger om inkludering i en eskalerende idrett. I: T. Wilhelmsen, E. Berg, K.V. Evensen, G.M. Solstad & I.M. Thorjussen (Red.), *Bevegelsesfelleskap i oppveksten: Kritiske perspektiver på inkludering og mangfold* (s. 171–186). Fagbokforlaget.
DOI: <https://doi.org/10.55669/oa230109>

Kapittel 9

Hva har Hartmut Rosa å si til idrettsforskningen?

Betraktninger om inkludering i en eskalerende idrett

Morten Renslo Sandvik & Gerd Marie Solstad

Innledning

Hva kjennetegner en inkluderende barne- og ungdomsidrett? Når er et barn inkludert i et idrettslag? Et vanlig svar på det første spørsmålet er at en inkluderende idrett er betinget av at alle har mulighet til å delta, uavhengig av kategorier som majoritet og minoritet, sosioøkonomisk status, kjønn eller funksjonsevne. Følgelig er svaret på det andre spørsmålet at et barn er

inkludert i et idrettslag når det deltar i idrettslaget. I Norges idrettsforbunds *Idretten vil! Langtidsplan for norsk idrett* finner vi et anslag til et annet svar. Her beskrives inkludering som betinget av visse kvaliteter ved relasjonen mellom idrettsorganisasjonen og deltakeren: «Inkluderende betyr en organisasjon som ser alle, skaper trygghet og tar vare på alle» (Norges idrettsforbund, 2019, s. 8). I det som følger, spinner vi videre på denne relasjonelle forståelsen av inkludering. Perspektivet vi anlegger, tilsier at en inkluderende barne- og ungdomsidrett ikke bare ser alle, men *snakker til* alle – i hvert fall alle dem som lytter.

Ideen om en talende idrett, og det teoretiske perspektivet vårt som sådan, er inspirert av den tyske sosiologen Hartmut Rosas teorier om samfunnseskalaasjon og resonans. Rosas teori er et forsøk på å revitalisere innsiktene fra Frankfurterskolens modernitets- og kapitalismekritikk gjennom det han kaller *en sosiologi for vårt forhold til verden*. Hovedtesen er at prosesser som kjennetegner senmoderne, kapitalistiske samfunn, forringer dette forholdet. Perspektivet forutsetter et tydelig normativt utgangspunkt i en idé om hva som utgjør et godt forhold til verden, og i forlengelsen et godt liv. Rosa hevder at det er utilstrekkelig å vise til materiell velstand og ressurser som kriterier for det gode liv, og til like muligheter til å oppnå disse tingene som vitnesbyrd på et godt samfunn. Slike idealer, mener Rosa, leder helst til vekstbaserte og ressurskrevende løsninger som oversetter like muligheter til *flere muligheter* og, før eller siden, støter mot menneskets så vel som naturens tålegrenser.¹

Rosa mener å ha funnet et mer nyttig ideal i begrepet *resonans*. Et godt liv kjennetegnes av at individets forhold til verden resonerer, om ikke alltid, så ofte. Resonans er et relasjonelt begrep og beskriver kvaliteter ved vårt forhold til verden, forstått som alt utenfor selvet²: andre mennesker, naturen,

-
- 1 Vi holder oss her til den menneskelige krisen som ifølge Rosa følger av eskalasjon og som hefter ved normative idealer som vanskelig lar seg løsrive fra løfter om kontinuerlig vekst. Det er verdt å merke seg at Rosa også skriver om klima- og naturkrisen og sånn sett søker å forene en filosofisk idé om det gode menneskeliv med mer naturvitenskapelige holdepunkter for hva som er godt for livet rundt oss. Det økologiske aspektet er også relevant i en diskusjon om organisert barne- og ungdomsidrett, og vi nevner det kort ved noen anledninger. Plassen vi har til rådighet, tillater oss imidlertid ikke å gå i dybden.
 - 2 Distinksjonen mellom selvet og verden reiser spørsmål om dualisme og grenser. Rosa (2019, s. 31–37) tilbyr en løsning der verden forstås, i fenomenologisk tradisjon, som alt som er eller kan være «encountered» av selvet – alt som kan *erfares* som objekt. Forståelsen åpner for grenseoverskridelse og at det som noen ganger er verden, andre ganger kan være selvet.

ting, verden *i seg selv*, kroppen, en sosial praksis som idrett, eller en gruppe som et idrettslag. Et forhold resonerer, ifølge Rosa (2019, s. 167), når partene «mutually affect each other in such a way that they can be understood as *responding to each other, at the same time each speaking with its own voice*». Resonans er med andre ord når selvet og (en gitt enhet i) verden kommer sammen «i synk» og øver gjensidig påvirkning på hverandre. Fra individets perspektiv er resonans en opplevelse av at verden snakker til oss, men også av at vi snakker til verden.

I et vellykket samfunn har medlemmene tilgang til flere resonerende sfærer, være seg i familieliv, arbeidsliv, organisasjonsliv eller andre steder. Rosa (2019, s. 249–254) mener at idrett har spesielt gode forutsetninger for å være en slik sfære, der deltakeren både virker inn på omgivelsene og får respons. Mestring i idrett kan på sitt beste beskrives som en opplevelse av *dyp flyt* eller *dyp innlevelse* der utøveren er i ett med sin egen kropp, med sykkelen, racketen eller fotballen, med underlaget og med elementene. I og rundt idretten som sosial praksis kan slike individuelle helhetsopplevelser suppleres av like oppslukende fellesskapsopplevelser, der utøvere er i kontakt og samspill med hverandre gjennom felles oppmerksomhet og felles følelser. I Rosas språk er disse opplevelsene uttrykk for forskjellige former for resonans. I idrett kan verden snakke til oss – og vi til verden – gjennom oss selv, gjennom ting og gjennom andre mennesker.

For Rosa gjør dette idretten til et kjærkomment unntak – eller fristed – i moderne samfunn som har gjort seg avhengige av stadig eskalasjon, og der opplevelser av resonans som konsekvens blir sjeldnere og mer eksklusive. I det som følger stiller vi oss undrende til denne antatte frikoblingen av idrett fra samfunnseskaleringsprosessen. Istedenfor utforsker vi tegn til at også den organiserte barne- og ungdomsidretten preges av eskalasjon. Etter Rosas logikk vil en slik utvikling sannsynliggjøre at færre opplever den som en resonerende sfære. Vår utforskning er i hovedsak teoretisk, men vi trekker også på empiriske eksempler fra intervjuer med frivillige og ansatte trenere og ledere i 19 idrettslag, samt observasjoner av møtevirksomhet (styremøter og lignende) og fotball- og håndballaktivitet i fire idrettslag i Oslo.³ Det

3 Oslo er et område preget av store ressursmessige forskjeller, som påvirker vekst- og konkurransedynamikken i og mellom byens idrettslag. Det gjør empiriske eksempler fra Oslo både særegne og velegnede for å diskutere tegn på eskalasjon i den organiserte idretten – som vil arte seg på ulikt vis og tempo avhengig av idrettsgren, sted og andre kontekstuelle forhold.

empiriske materialet er tilknyttet forskning ved NOVA og Norges idretts-høgskole om Oslo Idrettskrets' inkluderingsatsing «Idrett for Alle i Oslo» (Solstad mfl., 2022).

I neste del beskriver vi tegn på at barne- og ungdomsidretten er preget av eskalasjon. Videre ser vi på hvilke følger en slik eskalasjon kan ha for barn og unges idrettsdeltakelse. Her trekker vi forbindelseslinjer til kjente idretts-sosiologiske problemstillinger om deltakelsesbarrierer, sosiale forskjeller og frafall. I vår diskusjon blir ikke dette i første rekke spørsmål om like muligheter til deltakelse, men om idrettens rolle i det gode liv, som et sted der barn og unge opplever seg selv i et gjensidig talende og lyttende forhold til verden. Til sist vil vi skissere konturene av det vi kaller en moderat barne- og ungdomsidrett, som oppspill til en revitalisert diskusjon om hvordan organisert idrett kan bli bedre rustet for å være – og forbli – en resonerende sfære for barn og unge.

Barne- og ungdomsidrettens eskalasjon

Ifølge Rosa har senmoderne samfunn på så godt som alle områder gjort seg avhengige av kontinuerlig eskalasjon. De er, skriver Rosa (2019, s. 405), «characterized by the fact that they can only stabilize and reproduce their subdivisions and their social structures dynamically, (...) through *escalatory movement*». For å opprettholde den sosioøkonomiske og institusjonelle nåsituasjonen må samfunnet hele tiden være i utvikling *mot mer*. Kapitalismens konkurranse- og vekstlogikker er viktige bakenforliggende faktorer, men det er ikke bare økonomien som avhenger av vekst, innovasjon og sosial akselerasjon, ifølge Rosa. Utviklingen kan observeres innenfor academia, politikk, kunst og muligens også, som vi skal forfølge her, organisert barne- og ungdomsidrett.

Vi kan skille mellom tre motorer som sammen driver eskalasjonen fremover på alle områder, men som nok har sine mest tydelige uttrykk i økonomiens krav til stadig økt forbruk og produksjon. Rosa (2017, s. 55) kaller det for eskalasjonens «tre A-er»: *appropriasjon*, akselerasjon og aktivering. Kan begrepene gjøre nytte for seg i en analyse av organisert barne- og ungdomsidrett i Norge?

Appropriasjon

Appropriasjon beskriver opprinnelig hvordan økonomien stadig tar til seg arealer, ressurser og nye markeder, og flyter inn i nye og tidligere ikke-økonomiske aspekter av livene våre. I en bredere betydning handler begrepet om hvordan vekst og konkurransedyktighet på et område avhenger av appropriasjon av ulike ressurser. Den hurtige veksten i medlemmer i norske idrettslag på 1970- og 80-tallet berodde på en vel så hurtig vekst i antall idrettsanlegg (Goksøyr, 1996; Seippel, 2002). Flere idrettsaktive krevde (men ble også gjort mulig av) flere anlegg. Ikke minst gjorde anleggsutbyggingen krav på naturlige ressurser: arealer, materialer og energi. For at flere skulle drive med idrett trengtes også økonomiske og menneskelige ressurser: flere deltakere, flere foreldre på sidelinja, flere frivillige og flere ansatte – kort sagt mer av flere menneskers tid og oppmerksomhet.

At inkludering i idrett både driver og muliggjøres av appropriasjon, er noe vi ser tydelig i forskningen vår. For mange av idrettslederne vi har snakket med, dreier inkludering seg først og fremst om å *få plass* til flere, bokstavelig talt, ved å bygge anlegg. Menneskelige ressurser er også viktig, slik som foreldreengasjement, trenere og trenerkompetanse (Solstad & Bakken, 2020, s. 78). Ideer om at flere deltakere krever mer natur og flere mennesker som setter av mer tid, står sterkt.

Ved siden av inkludering og medlemsvekst kan idrettens konkurranselogikk være en driver. Jakten på prestasjoner og resultater stiller krav til anlegg, men også utøvernes tidsbruk og dedikasjon, og tar slik ressurser som kunne ha kommet til nytte på andre samfunnsområder (eller vært fritid). I dette bildet kan framveksten av toppidrettsgymnas og etter hvert idretts-ungdomsskoler forstås som idrettens appropriasjon av utdanningsressurser. Tolvåringen som «satses» og trener fem–seks ganger i uka bruker kanskje mindre tid på skolearbeid eller får for mye å gjøre. Cuper, konkurranser og treningsleirer i utlandet krever mye av utøverne i form av tid, innsats og oppmerksomhet – og av naturen i form av klimagassutslipp.

Appropriasjon, i denne sammenhengen, handler altså om hvordan idretten tar til seg nye ressurser. Men lignende prosesser kan også foregå internt i idretten. I tilfeller der det som skjer i idrettens yngre årsklasser blir sett på som mer eller mindre nyttig for toppidrett – og praksis for barn og ungdom bevisst eller ubevisst endres i henhold – kan det foregå en toppidrettens appropriasjon av barne- og ungdomsidrettens ressurser. Fra et topp-

idrettsperspektiv kan en slik utvikling være rasjonell, ut fra forestillingen om at verken toppidretten som helhet eller den enkelte toppidrettsnasjon, elitelag eller eliteutøver kan beholde posisjonen sin i det sportslige eller økonomiske resultathierarkiet uten sportslig fremgang. Fra et barne- og ungdomsidrettsperspektiv kan ressurser gå tapt for dem som ønsker å drive med idrett på andre måter og med andre siktemål enn «verdenstoppen».

I våre observasjoner av idrettsaktivitet kan toppidrettens innflytelse på barne- og ungdomsidrett skimtes i det vi kaller et fremtidsrettet idrettsalvor: Når det som gjøres og sies, ikke handler om hvordan barna har det eller hva de har lyst til å gjøre på treningen her og nå, men om hva treningen skal lede til (Solstad, mfl., 2022, s. 10). Fremtidsrettingen taler et instrumentelt språk som vi kjenner igjen fra toppidretten: Barna skal bli bedre, de skal *bli* fotball- eller håndballspillere, og de skal utvikle seg i tråd med utviklingstrappen som leder til toppen.

På samme måte som toppidretten kan spise av barne- og ungdomsidretten, kan appropriasjonsbegrepet belyse hvordan idretter spiser av hverandre. Idretter som fotball, som før var sesongbaserte, er i dag helårsidretter. Konkurransen fremstår som en viktig driver også her: Appropriasjonen må til for at det lokale fotballaget og «fotballnasjonen Norge» skal kunne beholde posisjonen sin i resultathierarkiet. Til sist kan en se for seg en utvikling der idretten gjør beslag på tiden og oppmerksomheten til stadig yngre barn. I forskningen vår ser vi mange eksempler på dette, blant annet med klubber som oppretter lag og treningsgrupper for yngre alderstrinn enn hva de har hatt tidligere. Fotball fra fem i stedet for seks års alder; all-idrett fra to års alder. Grunnene er flere. En oppfatning om at mange barn *ønsker* å begynne tidligere (og at deres foreldre også ønsker at de gjør det), er viktig. Det samme er en hypotese om at tidligere oppstart er inkluderende. Det handler om å «komme i gang med fotball» før fysiske, kulturelle eller sosioøkonomiske forskjeller for alvor gjør seg gjeldende og noen havner utenfor fra start av. Og så handler det om konkurranse mellom idrettslag. Når én klubb åpner opp for 5-åringer, må naboklubben gjøre det samme for å holde tritt (Solstad mfl., 2022, s. 101).

Akselerasjon

Eskalasjonens andre motor er sosial akselerasjon. Rosa (2005, 2017) skiller mellom tre former for sosial akselerasjon som øver gjensidig påvirkning på hverandre. Først en intendert akselerasjon i teknologi og andre målrettede prosesser. I økonomien fordrer vekst- og konkurranselogikker at stadig mer effektive midler utvikles innen produksjon, transport og kommunikasjon. Denne *teknoteleologiske akselerasjonen* er et fysisk fenomen som kan måles i tid: Godstransport og pengetransaksjoner går fortere og fortere. Der nest skjer en uintendert og tilsynelatende formålsløs *akselerasjon av sosial og samfunnsmessig endring*. Sosiale strukturer endrer seg stadig fortere, mener Rosa. Individuer skifter jobb, partner og politisk tilhørighet hyppigere. På jobb og i frivillige verv endrer rutiner og retningslinjer seg oftere. Nået krymper. Den ukjente fremtiden, som man ikke kan trekke slutninger om basert på nåtidens kunnskap og fortidens erfaringer, kommer stadig nærmere. Det samme gjør den ukjente fortiden, som ikke gjelder lenger som grunnlag for slutninger om nåtiden fordi verden har endret seg for mye. Til sist har vi en *akselerasjon av livstempoet* som drives av at individet må tilpasse seg de to øvrige formene for akselerasjon. Denne akselerasjonen er både objektiv og subjektiv, ifølge Rosa. Han viser til tidsbruksundersøkelser som forteller at vi utfører stadig flere oppgaver per tidsenhet, og hevder at vi samtidig får en sterkere opplevelse av dårlig tid. Vi må gjøre mer for å henge med i timen, og vi opplever oftere at tiden løper fra oss.

Akselererer barne- og ungdomsidretten? Kanskje finnes tegn til dette i måten toppidrettens vekst- og konkurranselogikk kan skimtes i idrettsaktivitet langt ned i barneårene. Særlig i fotball er det vanlige med sportsplaner som beskriver en utviklingstrapp bestående av kunnskapsbaserte prinsipper, øvelser og forventninger til sportslig utvikling på ulike alderstrinn, ofte helt ned i seksårsalderen. Med ny kunnskap kan opplegg endres og nye øvelser komme til, med nye krav til barna og oppdaterte kurs for trenerne deres (Solstad mfl., 2022, s. 33). Hvis denne trenden er økende, må både trenere og spillere raskere skifte fokus fra det de kan *nå* til det neste de må lære seg for å henge med videre. Nået krymper. Pasningen som var god nok på høsten, er for langsam eller for upresis til våren. For å møte akselererende mestringskrav må deltakerne trene mer. Idretten bidrar i så fall til at livstempoet akselererer: Objektivt, hvis barn og unge bruker mer tid i idretten; og subjektivt, dersom de opplever at de har dårlig tid til å bli så gode at de henger med i utviklingen.

På samme måte som både barn og voksne må orientere seg i et omkiftelig kunnskapsterreng, skaper ny teknologi nye forestillinger om hvilke produkter utøvere og lag må ta i bruk for å mestre og prestere. I forskningen vår har vi eksempelvis sett bruk av videoanalyse som et verktøy for å effektivisere læring i fotball for trettenåringer. Dette kan leses som et eksempel på hvordan akselerasjon kan drive eskalasjon. *Mer effektiv* teknologi er gjerne synonymt med *mer* teknologi og økt ressursbruk. Kanskje får Jevons paradoks⁴ sitt spesielle uttrykk i idretten, for eksempel når videoanalyse ikke brukes i stedet for, men i tillegg til andre metoder for refleksiv læring.

Aktivering

Til sist fordrer eskalasjon aktivering. Noen må gjøre jobben, for å si det enkelt, og dette skjer mest effektivt ved at appropriasjon og akselerasjon gjennom sosialisering blir til et individuelt ansvar. Vi er for eksempel aktivert i kapitalismens ærend, mener Rosa, når vi sitter lange kvelder på jobb på grunn av ansvarsfølelse for og egeninteresse i firmaets bunnlinje, eller når vi heier på og begunstiges av stigende boligpriser. Rosa peker på fremveksten av sofistikerte former for privatisering av ansvar. Særlig er høyere utdanning velegnet til å sosialisere studenter inn i de rådende eskalasjonslogikker i deres fremtidige virke.

Idretten er også avhengig av aktivering. Det kan synes som at den er spesielt god på det. Både barn, unge og foreldrene deres aktiveres på vegne av lag og klubber, nasjonale toppidrettssystemer og idretten som helhet – som deltakere, supportere, frivillige og ansatte. Spor av idrettsaktivering kan leses fra forskning om foreldreskap i Norge. Foreldre til idrettsaktiv ungdom betrakter idretten som en viktig fritidsarena, innenfor både middelklasse- og arbeiderklassekultur, og mange er sterkt involvert i egne barns idrettsliv (Eriksen & Stefansen, 2022; Stefansen mfl., 2018). Veksten i idrettsrettede studieløp, toppidrettsgymnas og idrettsungdomsskoler kan leses som sofistikerte former for aktivering i idrettens, og særlig toppidrettens, vekst- og konkurranselogikk (se Kårhus, 2016). Men det er mange tegn til at den sofis-

4 Jevons paradoks beskriver tendensen til at teknologiske fremskritt som øker effektiviteten i bruken av en ressurs øker, ikke reduserer, forbruket av ressursen.

tikerte aktiveringer opptrer tidligere, for eksempel i de detaljerte og alders-tilpassede sportsplanene i fotball hos idrettslagene vi har studert. Disse angir kunnskapsbaserte og effektive veier ikke bare til læring av ferdigheter, men til aktivering. Én plan det vises til i et fotballmøte, beskriver hvordan barn skal «lære å elske» fotball, før de trinnvis lærer seg å ta det mer og mer seriøst – fra lek til alvor. Idretts glede får en instrumentell rolle i å forebygge frafall og holde idrettsmaskineriet gående. Etablerte praksiser der deltakerne blir belønnet for å prioritere idretten høyt, i form av goder eller anerkjennelse, er å anse som et ledd i aktiveringen (Solstad mfl., 2022, s. 34). Ved å bli glad i aktiviteten og etter hvert ta til seg verdier som profesjonalitet, seriøsitet og dedikasjon, privatiserer barna sin del av ansvaret for sportslig fremgang. Det samme gjør voksne i roller som trenere og ledere. Idrettsprestasjoner blir raskere, høyere og sterkere når ønsket om å løpe raskere, hoppe høyere og løfte tyngre privatiseres av stadig flere utøvere i stadig yngre alder.

Innsnevring av resonans som konsekvens?

Rosa maler med bred pensel, men hevder ikke at de tre A-ene er lineære prosesser uten unntak og uten nyanser. Bedrifter kan gå konkurs, tusenvis av hoppbakker kan spises opp av naturen som sporten en gang tok til eie, og generasjoner av toppidrettsutøvere kan gå tapt til andre kulturelle impulser. I de brede sveipene ligger det analytiske fokuset på de store trendene mer enn de isolerte eksemplene. Slik blir perspektivet vanskeligere å falsifisere, og i dette ligger en utfordring for idrettsforskning inspirert av Rosa: å operasjonalisere eskalering på en måte som muliggjør mer håndfaste analyser av nettopp de store trendene i idretten. Vi håper at denne teksten kan være et verdifullt bidrag til slike arbeider.

Her tillater vi oss imidlertid å reflektere videre rundt Rosas relevans for studier av barne- og ungdomsidrett i Norge. Kanskje har han inspirert en tilstandsbeskrivelse, men hva er egentlig problemet? Og kan en problembeskrivelse inspirert av Rosa åpne opp for nye måter å betrakte idrett som en arena for inkludering?

Dersom idretten preges av en eskalerende dynamikk, kan det ved første øyekast leses som et tegn på fremskritt, både for inkludering og for sportslig utvikling. Flere tar del i idretten og flere opplever kanskje å mestre og pres-

tere på et høyere nivå. For mange av disse blir idretten et sted som resonerer. Hva er da problemet? Fra Rosas sosiologi er det nærliggende å låne en hypotese om at eskalasjon både har i seg og leder til det vi kan kalle en innsnevring av resonans: Dersom barne- og ungdomsidretten blir mer og mer, vil den paradoksalt nok resonere for stadig færre.

Ifølge denne hypotesen er innsnevringen trinnvis. Først gjør eskalasjonen at tidsvinduet for å begynne med idrett minskes. Når forskjeller i sportslige ferdigheter – og i aktivering – mellom de utenfor og de innenfor idretten vokser raskt, kan tidlig oppstart bli en forutsetning for mestring, og kanskje for å delta overhodet. En ivrig tiåring som har spilt fotball i friminuttene eller gått på ski med familien, kan kanskje komme seg å jour med kompiser som startet fem år før, men en fjortenåring? Med en slik utvikling vil idretten minne mer og mer om skolen, der femteklasse for de fleste vil være vanskelig og fremmed uten erfaring fra første til fjerde. Tanken om at det ikke er enkelt å begynne med idrett i ungdomsalder ble uttrykt av flere trenere og idrettsledere vi har snakket med (Solstad mfl., 2022, s. 106). Dersom barne- og ungdomsidretten eskaleres, kan vi forvente at vippepunktet som får ballen til å rulle så fort at det blir vanskelig for nye deltakere å holde tritt, inntreffer tidligere enn før.

Dernest, når idretten blir *mer*, snevres den som resonerende sfære inn til de som har tid, ferdigheter, ressurser og ikke minst *lyst* til å være med på mer. Visst nok handler eskalasjonen blant annet om at flere blir med, men i samme vending blir idretten et sted som først og fremst resonerer for de som vil og kan «satse» på idrett (jf. Eriksen, 2022; Persson mfl., 2020). Når barne- og ungdomsidretten preges av toppidrettens instrumentelle tilnærming til aktivitet, blir mestring relativt og avhengig av ens egen posisjon i et ferdighetshierarki. Mestring og idrettsglede blir prestasjonsbaserte og ressursbaserte goder, tilgjengelig for barna som har tilstrekkelige sportslige ferdigheter og kulturelle og økonomiske ressurser til å tilpasse seg økende krav. Innsnevringen øker med alderen når kravene tilspisses ytterligere. I dette systemet er flertallets frafall et forventet utfall. Her ser vi at innsnevringen av resonans også henger sammen med ulikhet. En idrett som krever mer ressurser, blir naturlig nok mer tilgjengelig for de som har ressurser å avsette. Det gjenspeiles i at familiens idrettskultur, eller idrettshabitus, har klar sammenheng med deltakelse i organisert idrett blant norsk ungdom (Strandbu, Bakken & Stefansen, 2020).

Idrettens utvikling mot *mer* støter også mot helsemessige begrensninger. Vi kan kalle dette innsnevringens tredje trinn. Rosa og kolleger (2017) skriver at vekstens og fremgangens stadig økende energikrav høyner risikoen for kriser eller patologier i systemer som ikke *kan* approprieres, aktiveres eller akselereres videre uten at de tar skade av det. Menneskekroppen er et godt eksempel på et slikt system. For en del barn og unge – kanskje aller mest for de som lenge opplever resonans i idretten – innebærer eskalasjonen en betydelig risiko for overbelastning. Økende krav til treningsmengde, intensitet og innsats fører med seg en tilsvarende økning i omfanget av barn og unge som ikke tåler belastningen. Konsekvensene kan spores i skader og i stress (Bjørndal mfl., 2021; Kristiansen & Stensrud, 2016; Moseid mfl., 2018). Her beveger vi oss inn på eskalasjonskonsekvenser som kan ha alvorlige følger for unges liv i form av forspilte yrkesmuligheter, tapt inntektssikkerhet og redusert tilgang til resonerende sfærer også *utenfor* idretten.

Fra en idrett som eskalerer til en idrett som resonerer

Barn og unge som enten aldri deltar, gir seg «tidlig» eller ikke tåler mer, kan altså forstås som forventede utfall av en eskalerende barne- og ungdomsidrett. Mot dette har vårt utgangspunkt vært at barne- og ungdomsidretten på sitt beste kan være et sted som resonerer – et sted barn og unge *elsker* å være og der de opplever å ha en levende forbindelse til verden. For mange deltakere er idretten allerede et slikt sted, men, som vi har sett, når idretten tar mer og mer plass, går fortene og blir mer instrumentell, er det å forvente at dette potensialet minker. Eskalasjonsdynamikken gjør at de gode opplevelsene i idrett i økende grad blir forbeholdt de som har tilstrekkelig med ferdigheter, ambisjoner og ressurser.

I dette bildet vil tradisjonelle inkluderingsidealer, som handler om å sikre like muligheter til å henge med i eskalasjonen, risikere å operere som en ytterligere driver for utviklingen mot *mer*. Og det er i dette bildet resonans kan forstås som et alternativt og kanskje mer fruktbart inkluderingsideal. Hva kan dette bety i praksis? Rosas egen prognose for det eskalerende samfunnet beskriver en kursendring, der de tre A-ene «pasifiseres», der appropriasjon, akselerasjon og aktivering ikke lenger er strukturelle nød-

vendigheter. I vår kontekst kan en slik dreining i hvert fall delvis handle om forholdet mellom barne- og ungdomsidrett på den ene siden og toppidrett på den andre. Som vi har vist, synes idrettens appropriasjon, akselerasjon og aktivering især å drives av toppidrettens instrumentelle vekst- og konkurranselogikk. Der barne- og ungdomsidretten eskaleres, gjør den det først og fremst fordi toppidrettshensyn gjør det nødvendig – eller i det minste ønskelig. Resonans som ideal kan derfor fordre at barne- og ungdomsidrett for alvor finner *sin egen livsberettigelse*, står på egne ben, frikoblet fra toppidretten og ideer om nytteverdi for fremtidige prestasjoner og resultater.⁵

Vi skal se nærmere på hva en slik kursendring kan innebære ved å gå inn på hva det kan bety å «pasifisere» de tre eskalasjonsmotorene. Pasifisering av den første motoren, appropriasjon, innebærer at idrettens utfordringer som hovedregel løses innenfor gjeldende ressursrammer. Visst nok kan ekskludering fra idrett motarbeides med ressurskrevende inkluderingsarbeid, på samme måte som overbelastning et stykke på vei kan forebygges eller minimeres gjennom mer, men riktigere trening. Flere trenere og flere kurs kan gjøre idretten til et sted som resonerer for flere lenger. Slike ressurskrevende «mer-løsninger» kan imidlertid bare fungere til en viss grad, dersom de som bivirkning gir vann på mølla til videre eskalasjon og større problemer i fremtiden. Over tid kan ikke eskalasjonsproblemer løses med mer av det samme. Fra perspektivet vi introduserer, er *mindre* belastning det åpenbare tiltaket mot *overbelastning*. Å legge til rette for at barn og unge kan begynne med idrett når som helst – ikke å få med enda flere fra starten av – blir løsningen på at de som i dag begynner noen år etter de andre, blir hengende etter. Dersom problemet er at ikke alle henger med i fotballens utviklingstrapp, vil ikke løsningen være flere trenere med mer tidskrevende trenerkurs, flere øvelsesbanker og flere kostbare forskningsprosjekter om ferdighetsutvikling. Løsningen vil være å dempe fokuset på inkrementelle sportslige utviklingsmål, og erstatte det med en større aksept for at *god idrett* kan drives på ulike ferdighetsnivåer og med ulike ambisjoner – uansett alder.

5 Perspektivet innebærer ikke en kritikk av konkurranse *per se*. Det perspektivet er kritisk til, er når toppidrettens *instrumentelle* konkurranselogikk setter sitt tydelige preg på idretten langt ned i barneårene. Der konkurransen i seg selv kan ha egenverdi og fostre levende koblinger til verden både i seier og tap, er toppidrettens konkurranselogikk først og fremst instrumentell og handler om å tilegne seg goder på bekostning av motstanderen.

Pasifisering av den andre motoren innebærer at barne- og ungdomsidretten ikke fortsetter med å akselerere. Toppidrettens prestasjonsteknologi vil i så fall ikke lenger flyte nedover i årsklassene og gjøres til forutsetning for barns idrettsdeltakelse. Forventningen om at trenere, lag og forbund orienterer seg etter stadig fornyet kunnskap om ferdighetsutvikling dempes, slik at neste kurs (eller forrige!) noen ganger faktisk kan bli det siste. Tendensen i retning flere treninger og flere konkurranser mot flere andre barn fra større geografiske områder, vil erstattes med en tilfredshet med at nok er nok. I en idrett som har sakkett farten, vil flere kunne få mulighet til å skape varige og levende forbindelser til verden slik den kommer til uttrykk på idrettsarenaen gjennom kroppen, omgivelsene eller andre mennesker. Mestringsøyeblikk og gode opplevelser med venner blir nok i seg selv, løsrevet fra en instrumentell tanke om at prestasjoner og opplevelser i nået utgjør et trinn på en stige mot bedre prestasjoner og opplevelser i fremtiden.

Pasifisering av den tredje motoren, aktivering, innebærer at barne- og ungdomsidretten ikke lenger formes av toppidrettens aktivering av barn og foreldre i sin særegne vekst- og konkurranselogikk. Å forberede barn til en mulig framtid som eliteutøvere blir i så fall ikke et oppdrag for barne- og ungdomsidretten. Når de frivillige ikke lenger er aktivert som ansvarlige for barns mulige toppidrettsframtid, forsvinner mye av behovet for avanserte sportsplaner, utviklingstrapper og kursopplegg. Kompliserte øvelser kan vike for mer spill på trening. Forhåndsdefinerte treningsopplegg kan skiftes ut med et større innslag av medbestemmelse. Når idrett for barn og unge løsrives fra toppidretten blir det som teller at barna har det bra på trening og i konkurranse her og nå. Idrettsglede blir en erfaring som i seg selv skaper lyst til å fortsette, og baner vei for at idretten kan forbli en resonerende sfære livet ut. Som holdningsendring i organisasjonene er dette forskjellen mellom å tenke at barn spiller håndball fordi de *vil bli håndballspillere* og at de gjør det fordi de *liker å spille håndball*, eller mellom å tenke at barn bør bli igjen på banen etter treningen fordi det er *nødvendig for å bli god i idretten* og at de gjør det fordi de *har lyst* og det er *for morsomt til å gi seg*.

Inkludering og tålegrenser

I dette kapittelet har vi utforsket et kritisk perspektiv på barne- og ungdomsidretten i Norge, inspirert av Hartmut Rosas teorier om eskaleringssamfunnet. I dette perspektivet står resonans som et nyttig ideal for barne- og ungdomsidrett, og eskalasjon som en trussel mot dette idealet. Videre har vi skissert konturene av en idrett som, hvis perspektivets normative premisser har noe for seg, resonerer for flere. Vi vil avslutte med å knytte refleksjonene våre mer eksplisitt an til forskningen om inkludering og ulikhet i idretten. Hva bringer perspektivet vi har lagt frem på banen? Vi har vært inne på at denne teoretiske tilnærmingen hviler på et annet normativt grunnlag enn hva som er vanlig i inkluderings- og ulikhetsforskningen. Vi har tatt utgangspunkt i Rosa, som mener at idealer om like muligheter for enkelt lar seg koble på løfter om kontinuerlig vekst i ressursbruk til å stå på egne ben. Det hjelper ikke å få med alle, eller at alle trener like mye med like sofistikerte teknologiske hjelpemidler, dersom idretten ikke resonerer. Med andre ord kommer resonans først, mens like muligheter kommer etterpå og med en presisering: Det som søkes likhet i er ikke ressurser i seg selv, men tilgang til ulike sfærer der verden svarer på tiltale.

Samtidig har vi vært inne på at idretten er et godt eksempel på at materielle og menneskelige ressurser gir gode forutsetninger for å få tilgang til slike resonerende sfærer. I en idrett som krever mer og mer ressurser, er en innsnevring av resonans til de mest ressurssterke et forventet utfall. Eskalasjonen leder med andre ord til ulikheter i idrettsdeltakelse som i det store og det hele speiler fysiske, sosioøkonomiske og kulturelle forskjeller. Med inkluderingsarbeidets *mer-løsninger* kan målbare forskjeller i idrettsdeltakelse utjevnes, men, dersom idretten eskalerer, forsterkes en tendens der den resonerer mest for barn med foreldre som har mye penger, mye tid, nyttige sosiale nettverk og velutviklet idrettshabitus. Videre har idretts sosiologiske ulikhetsperspektiver i utstrekkelig grad fanget opp problemene knyttet til barn og unge som forlater idretten på grunn av overbelastning, skader og negativt prestasjonspress. I lys av slike problemer kan en eskalerende idrett framstå som uforenlig med ideen om en inkluderende idrett som byr på idrettsglede for alle. Både idrettsforskning og praksis kan dermed synes å trenge perspektiver som leder vekk fra vekstbaserte og mulighetsoptimaliserende løsninger, og som tar menneskets og miljøets tålegrenser på alvor. Denne teksten er ment som inspirasjon til å tenke i slike baner.

Referanser

- Bjørndal, C.T., Bache-Mathiesen, L.K., Gjesdal, S., Moseid, C.H., Myklebust, G. & Luteberget, L.S. (2021). An examination of training load, match activities, and health problems in Norwegian youth elite handball players over one competitive season. *Front Sports Act Living*, 3. <https://doi.org/10.3389/fspor.2021.635103>
- Eriksen, I.M. (2022). Teens' dreams of becoming professional athletes – The gender gap in youths' sports ambitions. *Sport in Society*. 25(10), 1909–1923. <https://doi-org.ezproxy.oslomet.no/10.1080/17430437.2021.1891044>
- Eriksen, I.M. & Stefansen, K. (2022). What are youth sports for? Youth sports parenting in working-class communities. *Sport, Education and Society*, 27(5), 592–603. <https://doi-org.ezproxy.oslomet.no/10.1080/13573322.2021.1894114>
- Goksøyr, M. (1996). *Kropp, kultur og tippekamp. Statens idrettskontor, STUI og Idrettsavdelingen 1946–1996*. Universitetsforlaget.
- Kristiansen, E. & Stensrud, T. (2016). Young female handball players and sport specialisation – How do they cope with the transition from primary school into a secondary sport school? *British Journal of Sports Medicine*. 51(1), 58–63. <http://dx.doi.org/10.1136/bjsports-2016-096435>
- Kårhus, S. (2016). Diskurser i tilrettelegginger for idrettsaktive elever i skolesystem. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, 100(01), 37–48. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2987-2016-01-05>
- Moseid, C.H., Myklebust, G., Fagerland, M.W., Clarsen, B. & Bahr, R. (2018). The prevalence and severity of health problems in youth elite sports – A 6-month prospective cohort study of 320 athletes. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 28(4), 1412–1423. <https://doi.org/10.1111/sms.13047>
- Norges idrettsforbund (2019). *Idretten vil! Langtidsplan for norsk idrett 2019–2023*. <https://www.idrettsforbundet.no/om-nif/langtidsplan-for-norsk-idrett/>
- Persson, M., Stefansen, K. & Strandbu, Å. (2020). Fotball som kjønnet mulighetsrom: Hvilken betydning har metafortellingen om kvinnefotball for unge jenters idrettsprosjekt? *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 44(3), 231–45. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2020-03-05>
- Rosa, H. (2005). *Social Acceleration: A new theory of modernity*. Columbia University.
- Rosa, H. (2019). *Resonance: A sociology of our relationship to the world*. Polity.
- Rosa, H., Dorre, K. & Lessenich, S. (2017). Appropriation, activation and acceleration – The escalatory logics of capitalist modernity and the crises of dynamic stabilization. *Theory Culture & Society*, 34(1), 53–73. <https://doi.org/10.1177/0263276416657600>
- Seippel, Ø. (2002). *Idrett og sosial integrasjon* (Rapport 2002:9). Institutt for samfunnsforskning. https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/177631/R_2002_9.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- Solstad, G.M. & Bakken, A. (2020). *Evaluering av «Idrett for alle i Oslo»*. Kartleggingsrapport 2020 (NOVA-rapport 8/20). NOVA.

- Solstad, G.M., Sandvik, M.R. & Sletten, M.A. (2022). *Deltakelse, inkludering og trivsel i barne- og ungdomsidretten. Delrapport fra forskningen om Idrett for alle i Oslo*. (NOVA-rapport 1/22). NOVA.
- Stefansen, K., Smette, I. & Strandbu, Å. (2018). Understanding the increase in parents' involvement in organized youth sports. *Sport, Education and Society*, 23(2), 162–172. <https://doi.org/10.1080/13573322.2016.1150834>
- Strandbu, Å., Bakken, A. & Stefansen, K. (2020). The continued importance of family sport culture for sport participation during the teenage years. *Sport, Education and Society*, 25(8), 931–945. <https://doi.org/10.1080/13573322.2019.1676221>